

”Vadå spikmatta?” Att försöka förstå eller förebrå med hjälp av en reaktiv konstruktion

PER LINELL & KERSTIN NORÉN

1. Inledning¹

En klass av grammatiska konstruktioner som så gott som alltid har varit styvmoderligt behandlad i svensk grammatik, även i SAG (Teleman m.fl. 1999), är s.k. reaktiva konstruktioner. Vi definierar en konstruktion som *reaktiv* om en talare eller skribent använder den för att reagera på eller mot valet av ett visst ord eller uttryck (som vi kallar *källan*) i ett föregående yttrande (källyttrandet) och om detta sker genom *upprepning* av hela (eller delar av) detta uttryck (nedan betecknat med x). I typfallet är uttrycket insatt i en viss syntaktisk-lexikalisk ram (och i tal: prosodisk ram) i *början*, dvs. i förfältet eller initialfältet, av en ny tur eller turkonstruktionsenhet (TKE).² Ifrågasättandet eller protesten kan gälla användningen av ordet eller begreppet x i en aktuell situation, eller innebörden av (delar eller helheten av) ett aktuellt påstående eller annan utsaga där x ingår.

Till de reaktiva konstruktionerna i svenskan hör de som vi ska kalla *vadå*+ x och *hur då*+ x . I den här artikeln kommer vi huvudsakligen att behandla dessa. De används för att uttrycka att man är oförstående inför något tidigare sagt, eller negativt överraskad eller provocerad av det. Men de är inte de enda reaktiva konstruktionerna i svenskan. Längre fram ska vi göra en jämförelse med fyra andra konstruktioner i svenskan, som vi kallar *x-och-x*, $x_{aux}x_{aux}$ *fristående x* och (den svenska motsvarigheten till den konstruktion som på engelska kallas) IRC (”incredulity response construction”), d.v.s. infinita responser som ”(vadå) jag avgå?”.³

¹ Tack till Tomas Linell som gjort det mesta av datainsamlingen och Christine Mertzlufft för diskussion av liknande konstruktioner i tyskan. Vi tackar också två anonyma referenter som gett detaljerade synpunkter. En tidigare version av denna artikel har, med tillstånd av redaktionen för *Språk och Interaktion*, publicerats som kapitel 7 i Linell (2011).

² Reaktiva konstruktioner är därmed en underkategori inom kategorin responsiva konstruktioner, d.v.s. språkliga konstruktioner som i sin form inkorporerat drag som visar att de måste stå i ”andra position” (responsivt) efter ett yttrande i ”första position”. För redogörelser för teori och terminologi inom interaktionell och dialogisk grammatik, se Lindström (2008) och Linell (2005b).

³ IRC och andra konstruktioner behandlas, vad gäller svenskan, i avsnitt 10 nedan. Beträffande *x-och-x* och $x_{aux}x_{aux}$ se också Lindström & Linell (2007) och Norén & Linell (2007) respektive Linell & Norén (2009). Ytterligare reaktiva konstruktioner är *eller*+ x (jfr Lindström & Linell, 2007: 27–28), och x ” x ” (som i exemplet *Råkade ”råkade” slinta*, där författaren genom upprepningen och citationstecknen (eller annan markering) visar att uttrycket x inte ska tas helt bokstavligt; Norén, 2010).

Låt oss introducera *vadå+x* med några exempel. Utdrag (1) är hämtat ur en serie polisförhör med en ung man (A) som misstänks för mord:

(1) Vadå kastar bort (Jakobsson Öhrn, 2005: 109)⁴

01 F: men de e du också som blir utnyttjad. de e du som
 02 **kastar bort** hela ditt liv.
 03 A: °ja men° **vadå kastar bort**, =de e redan kastat föståru.
 04 när ja sitter i den här (.) å ni har så mycke bevis
 05 då e de redan kört, eller hur? (...)

Förhørsledaren F säger här att A, som vid tiden för detta förhör ännu inte erkänt dödandet, blivit utnyttjad av andra och att han "kastar bort" sitt liv. A responderar med en invändande konjunktion ("ja men"), och protesterar sedan explicit mot F:s formulering *kastar bort* och upprepar det insatt i konstruktionen *vadå+x*. Han ifrågasätter därigenom att man kan tala om att han håller på att kasta bort sitt liv, eftersom det "redan är kört" (rad 5). Delvis kan man således säga att hans protest gäller tidpunkter; för honom har katastrofen redan inträffat och är inte något som nu kan hejdas.

(2) Vadå spikmatta (Reklamtext vid ett bokstall observerat i en bokhandel under julhandeln 2009)

Vadå spikmatta? Det ska vara en pocket i jul!

Exempel (2) illustrerar en ganska vanlig användning av *vadå+x*, där källan (*x*) inte finns explicit angiven utan presupponeras, d.v.s. är underförstådd utifrån situationen eller den omgivande kulturen. Således förekom i media och reklam inför julen 2009 påståendet att "årets julklapp" skulle vara en spikmatta. Det är typiskt att *vadå+x*-segmentet i sådana sammanhang förekommer som en inledning, ungefär som en rubrik. I det följande ska vi se flera exempel på användningar av konstruktionen i rubriker. Ofta förekommer då, i motsats till i (2), källan i en argumenterande sekvens i den följande brödtexten. Se vidare avsnitt 7.

Både (1) och (2) handlar om med vilken rätt eller vilka argument någon använder uttrycket *x* i en viss situation. *Vadå+x* är därmed en metod att på ett metakommunikativt plan reagera mot ett uttrycks användning. Som vi ska se gäller detta i majoriteten av *vadå+x*-användningar. Men konstruktionen kan också användas när talaren helt enkelt inte förstår vad uttrycket *x* betyder eller syftar på. I (3) har vi ett fall av detta:

⁴ I återgivningen av exempel används Courier för autentiska samtalsexempel, och *kursiv* för exempel som googlats från Internet.

Samtalsexemplen är i de flesta fall baserade på transkriberade inspelningar, men i några fall är de enbart antecknade direkt från talsituationen. Transkriptionskonventionerna följer i stort sett CA och rekommendationerna i Anward & Nordberg (2005). Notera särskilt följande detaljer:

vadå understrykning (av vokaltecken i stavelse) betecknar fokusbetoning

° ° inramar tal på låg volym

= mellan yttranden eller yttrandedelar betecknar direktanslutning utan någon som helst paus

[på två intilliggande rader anger var överlappande tal börjar

Fetstil används för att dra uppmärksamheten till de detaljer (de aktuella konstruktionerna) som fokuseras i analysen; de betecknar således *inte* egenskaper i talarens uttal eller skribentens val av layout. Vi har behållit stavningar, inklusive många felskrivningar, och interpunktion från webbexemplens original, men eliminerat skillnader i fonter och typsning.

(3) Vadå av me all gas (från Melander, 2008: 105) (Från en lektion på en flygskola. L(äraren) går igenom dagens kommande lektion, då E(leven) ska lära sig att ta sitt flygplan ur farliga skeden med för lågt nosläge)

01 L: så så fo- så fort du ser att du har ett lågt
 02 nosläge. (.) av me gasen på en gång å
 03 uppskevning. (0.8) å så (0.6) övergå till stigning.
 04 (.) .hh när vi passerar horisonten=
 05 E: =vadå av me all gas.
 06 L: mm. all gas.
 07 E: °åkej.°=
 08 L: =de e bara å dra av °på en gång då.° (.)
 09 där- (0.5) de är: (.) de går egentlien
 10 inte å säga generellt sett allti
 11 av me gasen eller allti på [me all] gas.
 12 E: [nej]

Här använder eleven *vadå+x* på rad 5, men snarast för att få en förklaring av vad läraren menat. Hon modifierar *x* lite grann i sin reaktiva konstruktion, när hon lägger till *all*; tydligen är hon osäker på om läraren verkligen menat att gasen ska strypas helt. Hennes förvåning kan sägas komma fram i hennes val av den reaktiva konstruktionen med *vadå*, snarare än av bara ”*av me(d) all gas?*” I sin respons bekräftar läraren först den radikala tolkningen (rad 6), men modifierar senare sitt svar (rad 9–11). Av hans svar framgår att han tolkat elevens reaktion (rad 5) som en begäran om förklaring, snarare än som en protest mot ett råd.

Det verkar alltså som om *vadå+x* dels kan användas av en talare som söker ytterligare information eller förklaringar, alltså som *inte förstår* vad den andre menat (exempel (3)), dels användas mer konfrontativt, så att man utmanar den andres uttryckssätt eller rentav *förebär* den andre för användningen av uttrycket eller begreppet (exempel (1)), en närmast meta-kommunikativ funktion där fokus ligger på kritik av det berättigade i den andres kommunikativa handling. Vi kommer i det följande att se fler exempel, och även konstatera att dessa två funktioner, den informationssökande och den ifrågasättande/förebärande, inte alltid skils åt av en skarp gräns. Den kommunikativa handlingen att fråga får ofta en nyans av att ifrågasätta den andres avsikt, i synnerhet om frågan kan parafraseras med ”vad menar du?” eller ”vad är meningen med detta?” (jfr Hrcal, 2010, om den tyska konstruktionen *was heisst (schon) x*). Det är viktigt att påpeka att båda parter i kommunikationen kan ha inflytande över tolkningen. I (3) tar läraren upp flygelevens reaktion som en informationssökande fråga.

Den informationssökande funktionen, (o)förståelseinriktningen, är vanligare vid *hurå+x*. Här ett exempel (fler följer senare):

(4) Hurdå skendemokratiskt (VH2:hurdå+x17)⁵

A: Varför tror du att så få röstar i valen då?

B: Dels finns förstås motståndet mot EU kvar, och många av dem som inte gillar unionen är inte alls vänsteranhängare, utan (med rätta) kritiska till byråkratin och politikerlönerna. Men genom att valet är **skendemokratiskt** saknas också spänningen.

⁵ En förklaring av korpusbeteckningar som ”VH2” ges i avsnitt 3.

A: Hurdå skendemokratiskt?

B: Parlamentet är demokratiskt valt men inte det högsta beslutande organet. De kan i bästa fall rösta nej till sådant som Ministerrådet vill driva igenom. Däremot kan en minoritet i ministerrådet alltid stoppa majoritetsbeslut i parlamentet.

I (4) verkar inte A förstå vad B menar med ”skendemokratiskt” i samband med valen till EU. B uppfattar frågan som en begäran om förklaring (typ 1), och kommer med en sådan i sin andra replik.

I fortsättningen av denna artikel ska vi först ge mycket kortfattade redogörelser för den vetenskapliga bakgrunden och vår datainsamling. Därefter återkommer vi till de två huvudtyperna av (fr.a.) *vadå+x*. I de därpå följande avsnitten behandlar vi bl.a. fristående *vadå*, konstruktionernas formaspekter och sekventiella kontexter. I avsnitt 10 jämförs *vadå+x* med andra reaktiva konstruktioner i svenskan, och i någon mån i tyskan. I konklusionsavsnittet tar vi upp frågan om hur konstruktionens funktioner sammanhänger med komponenterna *vad/hur*, *då* och *x*.

2. Tidigare forskning

Reaktiva konstruktioner har med vissa undantag (huvudsakligen vår egen forskning, jfr not 3) inte behandlats systematiskt i traditionell svensk grammatik eller lexikografi.⁶ Anledningen till att de förblivit relativt negligerade i grammatiska beskrivningar är med största sannolikhet att de är karaktäristiska för interaktivt språk, i samtal eller elektroniska medier.⁷ Negligerandet är i linje med språkforskningens traditionella skriftspråksorientering och den monologiska inriktningen på enskilda talares utsagor i form av ”meningar” (”sentences”) (Linell, 2005a).

En annan anledning till att konstruktionerna inte uppmärksammats kan vara att de normalt har både en lexikalisk sida (de innehåller ofta några obligatoriska lexikaliska enheter) och en syntaktisk sida (de förekommer i vissa syntaktiska omgivningar och turkonstruktioner, och ingår i vissa sekvenstyper). Den sistnämnda omständigheten förefaller ha lett till att språk-teorier som gör en skarp skillnad mellan lexikon och grammatik haft svårigheter att hantera bl.a. reaktiva konstruktioner. Däremot utgör modern s.k. konstruktionsgrammatik (Goldberg, 1995; Fried & Östman, 2005; Croft & Cruse, 2004), en lämplig bas för utforskningen av gränslandet mellan lexikon och grammatik. Konstruktionsgrammatiken har dock i många varianter inte tagit hänsyn till interaktionella fenomen utan koncentrerats till formella och kognitiva aspekter. Vår övergripande teoretiska bakgrund är interaktionell och dialogisk grammatik, som tillskriver kontexter och interaktioner en fundamental betydelse för språk och språkande (Auer, 2005; Linell, 2005b, 2009a, 2011, Lindström, 2008). I Linell (2009a, b, 2011) och Norén & Linell (2007) har vi tidigare argumenterat för interaktionella tolkningar av grammatiska

⁶ Jfr SAG, III: 62f om ”interrogativa fraser med substantiviskt pronomen (dvs. *vem*, *vad*) som huvudord”, där frasen *vad då* inte behandlas trots att den är mycket frekvent i interaktivt språk. (Däremot finns fraser med *vad fan* med.) I Svensk Ordbok utgiven av Svenska Akademien (2009) finns uppslagsordet *vadå*, men inte *burdå*. Betonat interrogativt *då* är en egen uppslagsenhet, men i exemplifieringen återfinns vare sig *vad då* eller *hur då* för något av uppslagsorden. Inget av verken behandlar konstruktioner med *vadå* eller *burdå* följt av *x*.

⁷ *Vadå+x*, *burdå+x* och *x-och-x* är relativt frekventa även i viss litterär dialog åtminstone sedan 1970-talet, bl.a. i Sven Delblancs romansvit om Hedebyborna.

konstruktioner. På den semantiska sidan innebär detta att vi antar att lexikaliska resurser och grammatiska konstruktioner har dynamiska meningspotentialer snarare än fixerade betydelser.⁸

3. Data

Vi arbetar med två typer av material: inspelade eller antecknade samtalsexempel samt exempel googlade från webben (huvudsakligen bloggar, chattediskussioner). Google-sökningarna gjordes i juni 2009 och januari 2010. Dessa sökningar, som inte innehåller några överlappande exempel, betecknas här med *VH1* respektive *VH2*. De består tillsammans av drygt 200 belägg på den reaktiva konstruktionen som inleds med de förstärkta frågeuttrycken *vaddå*, *hur då*, *varför då* och *hurså* och omedelbart följs av ett uttryck *x* som också återfinns i ett källytrande i närkontexten. Dessutom har vi i två omgångar gjort kompletterande sökningar, kallade *VH3* (sommaren 2010) och *VH4* (oktober 2010). På webben har vi sökt på de alternativa stavningarna, *vadå*, *va då*, *vaddå* och *vad då*, respektive *hur då* och *hur då*.

Vi refererar till konstruktionen med de två frågeuttryck som är mest frekventa i kombination med *x*, nämligen *vadå+x* och *hur då+x*. Dessa skiljer sig i vissa detaljer, men kan kanske, liksom de två mindre frekventa inledda med *varför* och *hurså*, betraktas som varianter av samma konstruktion.

4. Två funktionella typer

Som redan våra introducerande exempel (1–4) antytt, kan *vadå+x* och *hur då+x* ha två huvudfunktioner. När ordet eller uttrycket *x* befrågas, är den ena funktionen att markera att talaren inte förstår vad den föregående talaren syftar på med *x*; vad ordet *x* står för i sammanhanget, eller vad *x* mer generellt betyder. I skrift samförekommer konstruktionen ofta med frågetecken, även om också utropstecken förekommer (se (5)), och ibland med uttryck som *egentligen*⁹ eller *förstår/vet inte*. I dessa fall lämnar talaren ofta över till den andre att ge en förklaring.

Den andra huvudfunktionen är att protestera mot att den andre talaren (eller skribenten) använder uttrycket *x* i sammanhanget; den som använder *vadå+x* eller *hur då+x* anser sig då förstå vad *x* betecknar eller betyder i sammanhanget, men reagerar mot att det används på ett förment orimligt sätt. Det kan ibland uppfattas som en förebräelse¹⁰ mot den andres tanke eller språkbruk, en protest mot dennes kommunikativa handling. Här fortsätter *vadå/hur då+x*-användaren ofta med att i samma tur komma med argument för sin protest. I vissa genrer, t.ex.

⁸ Med lexikonenhetens eller konstruktionens *meningspotential* avses dess förmåga att i olika situationer – alltid tillsammans med kontextuella faktorer – komma att betyda olika saker. Enkelt uttryckt: man kan mena olika saker med ett ord eller en konstruktion i olika situationer. Detta innebär inte att meningspotentialen skulle bestå av en ostrukturerad mängd av potentiella betydelser. Normalt finns vissa kärnaspekter som ofta realiserar; det krävs något extra i kontexten för att en kärnaspekt ska göras irrelevant. Se vidare Norén & Linell (2007).

⁹ Jämför tyskans *schon i was beisst schon x?* (Hrncal, 2010).

¹⁰ Jämför Günthners (2000) tyska term *Vorwurfsaktivitäten*.

diskussionssajter, används ofta ! eller ?? eller sekvenser som !!??, och inte sällan infogas ett kraftuttryck (*vad fan, skit, jävla*).

Vi skulle således kunna säga att den första huvudtypen är inriktad på saken eller topiken (talaren vill helt enkelt ha en förklaring av vad som menas med x i situationen), och att den andra är metakommunikativ (den handlar åtminstone delvis om det berättigade i den andres val av x). Den sakinriktade användningen handlar om att inte förstå, den mer starkt (mot)reaktiva om att opponera sig. Vilken av typerna det rör sig om i det enskilda fallet avgörs åtminstone delvis interaktionellt, genom vad som följer på själva *vadå/burdå*+ x -segmentet.¹¹ Gränsen mellan typerna är dock, som vi ska se, inte skarp.

Ett tydligt exempel på den informationssökande funktionen såg vi i (4), som ju gällde *burdå*+ x . Här ett sådant fall med *vadå*+ x :

(5) Vad då mycket kraftigt (VH1:vad då+ x 6)

*A: Standardt är en **mycket kraftigt** foder och det är rätt vanligt att hundarna regagerar negativt i början med lös mage och diverse problem innan tarmarna och magen har vant sig. [...]*

*B: **Vad då mycket kraftigt**, kan du förklarar det lite närmare!*

I den informationssökande funktionen verkar talaren/skribenten inte helt (eller inte alls) ha förstått vad någon annan menar med x . *Vadå*+ x -segmentet följs då ofta av ingenting alls (talaren överlämnar åt den andre att förklara sig), en fråga om innebörden eller en annan sorts begäran om förklaring (som i (5)).

Nästa utdrag innehåller två exempel på *vadå*+ x , men dessa är av delvis skilda typer:

(6) Vaddå slag (VH2:vaddå+ x 12-13)

*A: Ni får väl **slag**, men jag måste berätta att den har en rosa ros som granne!!! **Vaddå planera?** Men jag tror att den rosa vildrosen binner blomma klart innan fyrverkeriet drar igång. Får väl fota eländet annars ;-)*

*B: Jag får **slag** så det räcker av min egen rabatt med Rose de Rescht, Troika, Cardinal de Richelieu, Westerland, Peace, Landora, Peer Gynt, Friesia, Parkjuvel, Zephirine Droubin och Marius. Det är så kameran vägrar fungera.*

*C: **Vaddå slag??** Det låter ju som en glad och trevlig rabatt! En riktig ögonfröjd, precis som det ska vara, säger som Anna, **vaddå planera?***

I utdraget diskuterar tre skribenter hur man kan kombinera olika rossorter i en och samma rabatt. Det brukar påstås i trädgårdssammanhang att man måste ”planera” och inte kombinera hur som helst. A har inte gjort det, och tycks protestera mot denna inställning med kommentaren *vaddå planera?* Här används *vadå*+ x på ett sätt som både antyder oförståelse och kritik mot åsikten att man måste planera. I sitt inlägg har A sagt att hon förväntar sig att de andra ”får slag” när de får ta del av hennes åsikt. B responderar genom att påstå att hennes egen varierade rabatt ger henne ”slag så det räcker”. Det kan tolkas som att B stödjer A om den senare menat

¹¹ I tal kan man anta att dessa tenderar att skilja sig åt prosodiskt. Vi har inga systematiska data om detta, men jämför Hrnca (2010) som argumenterar för tydliga betoningsskillnader mellan funktionerna hos tyskans *was heisst x*. Talaren fokuserar på *was heisst* i den informationssökande användningen, och på x i den förebrående.

att blandade rabatter inte borde medföra att folk ”får slag”. C uttrycker denna hållning tydligare ändå; hon (?) protesterar kraftigt mot att man skulle få slag (*vaddå slag?*) och stöder istället A:s antydning att det kan bli bra rabatter utan planering. Hon upprepar A:s tidigare yttrande: *vaddå planera?* som om det vore klart att man inte behöver planera.

Den metakommunikativa (utmanande, förebrående) funktionen är den fullfjädrade motreaktiva typen. Här tycks talaren/skribenten ha kunnat tolka den föregående utsagan och protesterar, mer eller mindre kraftigt, mot den. Det är då sällsynt att den föregående talaren (den som kommit med källyttrandet) responderar direkt eller tillåts göra det. I stället brukar den protesterande talaren följa upp *vadå+x*-segmentet med ett explicit argument (ofta i deklarativ form) som förklarar protesten eller ifrågasättandet och som (i samtal) är prosodiskt direkt avslutat. Exempel (1) om ”kasta bort livet” hör hit. Här ett exempel från webben, där ”föregående talare”, den avgående ministern Mikael Odenberg, inte kommer direkt till tals utan bara refereras:

(7) Vadå nedrustning (VH1:vadå+x4)

*Mikael Odenberg avgår som försvarsminister för han tycker de planerade besparingarna på försvaret skulle innebära en kraftig **nedrustning**.*

***Vadå nedrustning**, det svenska försvaret har ju redan i princip upphört att existera.*

Vi kan inte ens sätta ihop en insatsstyrka då det exempelvis saknas helikoptrar, sjukvårdsutrustning.

Vadå+x är normalt annan-responsivt. Någon enstaka gång kan det dock vara rent självresponsivt:

(8) Vaddå bara (VH2:vaddå+x18)

*Jag jobbar **bara** i morgon med. **Vaddå bara** förresten? Det är ju dagen före julafton.*

Skribenten skriver att hon ”bara” jobbar ytterligare en dag före julhelgen. Direkt efteråt, i ett slags eftertanke (”förresten”), reagerar hon mot sitt eget bruk av *bara* i sammanhanget. Även här skulle man dock kunna hävda att det är en annan ”röst” som gör sig hörd hos den som skriver; hon för ett resonemang med sig själv, i en inre dialog.

Som vi redan sett, är gränsen mellan de informationssökande och utmanande funktionerna inte alltid tydlig. Låt oss se på ett exempel till:

(9) Vadå grejen (ur serien Rocky, DN 15.7.2010) (den aktuella strippen handlar om Rocky och dennes kompis, båda ett slags människoliknande hundar. Här diskuterar R(ocky) och K(ompisen) om man ska titta på en film som de sett tidigare.)

1. R: *Lost in Translation* börjar nu! Den kan jag tänka mig att se om...

2. K: *Den är lite seg, är den inte det?*

3. R: *Nej, jag tycker den är skön... och Scarlett Johansen är sjukt snygg...*

4. K: *Ja, men det är ju ingen handling! Vad är **grejen** egentligen?*

5. R: ***Vadå grejen?***

6. K: *Är det att de aldrig bonkar eller?*

7. R: *(suck) ja, grejen med filmen är att de aldrig bonkar...*

Här undrar K vad ”grejen” (x) med den aktuella filmen, som sägs sakna ”handling”, är (rad 4), och R bemöter detta med *vadå*+ x (rad 5). Man skulle kunna tolka detta så att R är oenig med K om filmens kvaliteter (jfr rad 2–4) men också så att han protesterar mot att man kan fråga om vad ”grejen” med en film är. Men man skulle också kunna säga att R bara inte förstår vad *grejen* skulle syfta på i det aktuella fallet. Det faktum att R på rad 5 inte fortsätter med att motivera en protest utan överlämnar åt K att besvara frågan skulle kunna stödja den senare tolkningen. Och K kommer på rad 6 med ett möjligt svar på sin egen fråga på rad 4; poängen är att filmen inte innehåller några sexscener med huvudpersonerna, ett svar som R tycks acceptera som förklaring till vad *grejen* syftar på (rad 7). Samtidigt är detta medhåll säkert ironiskt menat.

Det är inte förvånande att gränserna mellan oförståelse och protest, eller mellan en mer neutral fråga och ett ifrågasättande, är suddiga. Man kan ju säga att en protest ofta bygger på att man inte kan förstå hur någon i ett visst sammanhang kan använda beskrivningen x . Det är inte bara exempel som (6) och (9) som har flera inslag i sig. I (1) kan man ju säga att A inte förstår förhållningens sätt att använda *kastar bort (sitt liv)*, och i (3) ifrågasätter eleven att läraren verkligen skulle mena ”av med *all gas?*”.

Det sagda till trots är det dock tydligt att det finns en skillnad mellan de här beskrivna huvudtyperna. Vi har delat upp materialet ($N = 203$) i tre kategorier:¹²

<u>Tabell 1.</u>	<i>vadå</i> + x	<i>hur</i> + x
Övervägande eller helt informationssökande:	24	34
Övervägande eller helt utmanande:	105	18
Gränsfall:	16	6
	145	58

Av tabellen framgår att *vadå*+ x har en mycket tydlig tendens till ”protestanvändning”, medan oförståelse överväger vid *hur*+ x .

5. Fristående *vadå*

Både *vadå*+ x och *hur*+ x innehåller ett inledande frågeord. Det är således uppenbart att konstruktionerna sammanhänger med frågeorden *vad* respektive *hur*.¹³ Vi noterar dessutom att de innehåller ett betonat *då*, d.v.s. inte den obetonade partikeln *då* som ofta förekommer i såväl

¹² När vi kodade hela materialet var och en för sig, var totalöverensstämmelsen i kodningarna 74 %. Vi har sedan diskuterat alla olikkodade fall och enats om *en* tolkning (av de tre möjliga) i varje enskilt fall. Sannolikt skulle en högre interbedömarreliabilitet ha kunnat uppnås om vi specificerat kategorierna tydligare i förväg. Men huvuddelen av resultaten torde bero på att gränsen mellan oförståelse och protest måste vara suddig i sig själv (se ovan).

¹³ Enligt *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009) frågar *hur* ’på vilket sätt’ medan *vad* frågar efter identifiering av en viss företeelse. Att funktionerna ligger nära varandra visas exempelvis av att båda kan användas för att efterfråga vad någon nyss sagt: *hur sa?*, *vad sa?*, *Va?*.

påståenden som frågor i interaktivt språkbruk (Landqvist, 2003).¹⁴ Att konstruktionerna ibland liknar vanliga responsiva frågor som helt enkelt begär ett förtydligande antyder också att de återgår till frågeordets meningspotential.¹⁵

Vadå+*x* och *hur då*+*x* innehåller *x*, ett uttryck som tagits över från ett tidigare yttrande. Detta ingår som nämnts i definitionen av kategorin reaktivt yttrande. Men *vadå* och *hur då* kan också uppträda självständigt, utan ett följande *x*:

(10) Vadå? (VH4: fristående *vadå*⁵: Ur en blogg, där en ung person (“jag”: J) återberättar en dialog med sin mamma (M))

1. J: *mamma, jag har länge undrat en sak..*
2. M: *vadå?*
3. J: *hur känns de att ha 2 utvecklingstörda barn?*
4. M: *men jag tycker inte att du & oliver är så värst utvecklingstörd.*
5. J: *bababababa, snällt va ;) bara för hon fatta att jag mena oliver & jesper :D bebehehe!*

På rad 1 citerar skribenten en egen utsaga som består av en ofullständig topikintroduktion (Button & Casey, 1984); han eller hon påbörjar men genomför inte införandet av en ny topik. I stället används ett s.k. förberedande yttrande (“pre(-act)”; Levinson, 1983: 345). I responsen på ett sådant (här: rad 2) brukar användningen av ett fristående *vadå* anses typisk. Detta till trots har vi haft ganska svårt att hitta exempel som (10) på webben, vilket kanske beror på att denna användning är frekventare i faktiska samtal och/eller redigerad skriven dialog än i interaktiv text. I (10) rör det sig om en friserad återberättelse av en talad dialog.

I (10) vill M veta vad J tänker på. Självständiga eller efterställda *vadå* och *hur då* efterfrågar ofta referensen hos det tidigare sagda, d.v.s. de är sakinriktade (informationssökande). Också i (11), ett rubrikexempel¹⁶ från webben med självresponsivt *vadå*, är det närmast fråga om denna funktion:

(11) (VH3)

*Solidaritet – Va?? **Vadå?** Vad är det?*

Men även utmaning förekommer vid självständigt *vadå*:

(12) (VH3: Fotbollsstjärnan Zlatan Ibrahimovic svarar på frågan vad hans flickvän fått i födelsedagspresent:)

*”Present ... **Vadå?** Hon fick ju Zlatan!”*

Ofta är självständigt *vadå*, särskilt om det följs av ytterligare ett *då* (eller *rå*), starkt ifrågasättande, närmast motreaktivt och förebrående:

¹⁴ Detta skiljer också våra konstruktioner från exempelvis sammansatta responspartiklar som *jodå*, *ojdå*.

¹⁵ Om begreppet *meningspotential*, se not 8.

¹⁶ Om rubrikanvändningar, se avsnitt 9 nedan.

(13) Vadå ra (Melander, 2008: 202, några flickor i förskoleåldern, Y(asmin), N(ora) och M(aria) håller på att hoppa hopprep; Yasmin hoppar en gång, stannar upp och yttrar rad 1:

01 Y: meh. (.) nemeh. (.) du [håller på så här.
 02 N: [vadå ra.=får ja [al↑dri hoppa::.
 03 M: [så hÄ::[:::r.
 ((M rör sin arm i stora cirklar))
 04 Y: [vadå ra::.
 05 de e ju Martina;

När två av flickorna här använder *vadå ra* rör det sig närmast om att ifrågasätta vad de andra håller på med, alltså deras handlingar snarare än deras yttranden. Yasmin anser att de andra vevar på ett felaktigt sätt (rad 1), medan Nora vill att de andra ska låta henne hoppa i stället (rad 2), och Yasmin protesterar mot detta (rad 4) genom att säga att det är en annan flicka, Martina, som står på tur (rad 5).

Ensamt *vadå* kan också stå efter det uttryck som motsvarar *x*: i (14) *bäm(n)d är ljuv*. Här är det också självresponsivt och föregås av det typiskt självresponsiva *eller* (jfr t.ex. Lindström & Linell, 2007, beträffande *x-och-x*).

(14) Eller vadå? (VH3)

Hämnden är ljuv eller vadå? Ingen som har märkt att jag har hängt ut makes kalsoner i typ en - två veckor? Se föregående bilder... Den hämnden kom tillbaka och bet mig i röven direkt...Ingen såg nåt. Typ. Liksom. Fan.

6. Andra frågeordskomponenter

En annan, och ganska vanlig, konstruktionsvariant är *vadå för x*, alltså med *för* efter *vadå*. Här visar det sig att den informationssökande funktionen, eller gränsfall, är betydligt vanligare än utmanande användningar. Här ett exempel:

(15) Vad då för recept (VH3:vadå för x5)

1. Jag: Jag måste gå till läkaren i dag. Jag hoppar över lunchen. Det borde inte ta mer än en timme.
2. Chefen: Varför ska du gå till läkaren? Är du sjuk?
3. Jag: Jag vill helst inte säga det.
4. Chefen: Men varför måste du gå i dag då?
5. Jag: Jag behöver få ett **recept** utskrivet.
6. Chefen: **Vad då för recept?**
7. Jag: Bra. om du verkligen vill veta så måste jag gå till gynekologen och få nya p-piller utskrivna.
8. Chefen: Jaha, okej. Ha det så trevligt!

Som påpekades ovan finns ofta drag av ifrågasättande i en fråga, särskilt med *vadå*. Här är Chefens *vadå för*-fråga inbäddad i en sekvens som ifrågasätter att skribenten ska få göra ett läkarbesök. Men själva frågan (replik 6) är ändå formad som en informationsfråga och besvaras också så.

Vadå för x liknar varför då x , en konstruktion som dock är mycket sällsynt i vårt material. Här är ett exempel:

(16) Varför då 100 hz tv (VH2:varför då+x1)

*pal 50 hz varför då 100 hz tv?, Förstår inte!!!
Varför ska ha en 100hz tv när PAL är 50 HZ?
I dont understand. 🤔*

Som synes explicitgör skribenten här både verbalt och med smilis att han inte förstår.

Vi kan knappast behandla vadå+x och hurdå+x utan att också nämna en till synes besläktad konstruktion: hurså+x:

(17) Hurså invecklade (VH3)

*A: Här finns all världens gradbeteckningar. De Tyska är ju aningen **invecklade**, men inget mot gamla DDR eller kanske nuvarande Schweiz med 13 underofficersgrader eller österrikes med stjärnor på alla nivåer där det är lätt att ta fel på en vicekorpral och en underlöjtnant.
B: **Hurså invecklade?** Man får betänka att de har en extra yrkeskår (underofficerarna) samt kontraktbundet mannskap (upp till åtta år), så det blir fler grader automatiskt. Officersgraderna däremot är ju nästan identiska (bortsett från en grad reserverad för tekniska officerare).*

Hurså+x fungerar här som en nyansering av den andres utsaga. Det tycks röra sig om en protest av mildare slag än många av våra exempel med vadå+x. På liknande sätt är det i (18):

(18) Hurså kutym (VH2:hurså+x4)

*Lika överraskande är det här påståendet som kastas fram av Luukkanen närmast som en självklarhet några sidor senare:
"I Ryssland är det **kutym** att människor som i årtal suttit fängslade sedan vid systemskifte har blivit makthavare."
Hurså kutym? Visst fanns det bolsjevikerna som satt fängslade före oktoberkuppen, men finns det andra exempel på denna exotiska ryska sedvänja?
Även i övrigt känns boken lite väl slarvigt sammanställd, det finns onödiga upprepningar i texten och de många märkliga felen i ryskspråkig terminologi får en att undra på vilken nivå författaren egentligen behärskar det ryska språket.*

(18) är skrivet av en enstaka person, som emellertid citerar en annan person, vars påstående ifrågasätts. Hurså+x används därför i grunden annan-responsivt.

Sammantaget gäller för vadå för x , hurdå+x, varför då+x och hurså+x att informations-sökning och sakinriktning är väl så vanliga som utmaning och ifrågasättande. Vid vadå+x är däremot den senare motreaktiva användningen, som vi såg (Tab. 1), dominerande i vårt material.

7. Några formaspekter hos x i konstruktionerna *vadå+x* och *hurå+x*

Låt oss nu övergå till frågan vad som kan utgöra x i *vadå+x* och *hurå+x*. Vi har redan sett att det kan vara en enstaka ordform, gärna ett adjektiv (*kraftigt*, *skendemokratiskt*, *invecklat*) eller ett substantiv (*kutym*, *nedrustning*). Men det kan också tillhöra en helt annan ordklass:¹⁷

(19) Vadå på? (VH3: artikel om att många enligt skribenten överanvänder prepositionen *på*)

På? Vadå på?

Just nu irriterar jag (vän av ordning, en språkets väktare etc) mig på att folk verkar ha glömt att det finns andra prepositioner i svenskan än "på".

Här är kontexten metaspråklig, vilket kanske inte är en tillfällighet när det gäller en ensam preposition. Men x i *vadå+x* och *hurå+x* kan likaväl vara en hel fras eller t.o.m. en hel sats. Inte sällan är x en verbfras, och man har då utelämnat subjektet i källyttrandet, som i (20):

(20) Hurå försökte slå dej (Från ett livsåskådningsprogram i radio (SR:P1: januari 2010): "Det skulle handla om meningen med livet". I (ntervjuare) talar med en kvinna i 90-årsåldern, här kallad B(irgitta). B berättar om hur hon i slutet av 1930-talet var på cykeltur i Tyskland och kom i bråk med nazister, bl.a. när hon förnekade att det fanns några raser, t.ex. judar och arier. I har just frågat om hur nazisterna då reagerade):

01 B: dom blev (°ju°) kolossalt arga. (0.8) dom-eh (.)
 02 **försökte slå mej**, (.) °fick° fruntimmer så de
 03 fick man ju inte °men°
 04 I: men **hurå försökte slå dej?**
 05 B: ja:e: dom-eh °försökte° (.) rycka ifrån mej
 06 min cykel å göra allt-livet svårt för mej
 07 för att ja va en sån dåli människa å sa att
 08 (0.5) de eh fanns inga ariska raser, för dom
 09 såg ju sej själva som arier. (...)

Här utgörs x av hela den finita frasen *försökte slå mej/dej*. Samma sorts x förekommer i *vadå+x* i (1) och (23). I (21) upprepar man en hel föregående mening:

(21) Hur då finns det en större sannolikhet (VH2:hur då+x12)

*I Helsingforsregionen har staten vanligtvis bidragit med ca 30% till metrobyggen, medan Helsingfors stad har själv fått stå för spårvägens kostnader. Finansieringsförhandlingarna med staten blir därför troligen tuffa, men bl.a. eftersom det handlar om en annan region (som hittills helt saknar spårburen lokaltrafik) så **finns det ändå en rätt stor sannolikhet** för att man ska lyckas få statliga pengar till projektet.*

Jag är absolut inte världens största spårvägsexpert 😊, men jag tycker ändå att spårviddsutvärderingen i rapporten verkar rätt så skum:

Hur då finns det en större sannolikhet för gemensamma spårvagnsuppköp med HST med spårvidden 1435 än med 1524? Det finns inga som helt allvarliga planer på att anlägga en 1435-spårväg i Helsingfors.

¹⁷ Se också exempel (8) med *bara*.

I (21) refererar skribenten en offentlig rapport, och använder sedan *burdå+x* för att ifrågasätta ett argument i rapporten. Han använder därvid en hel sats från källan, med en smärre ändring från *rätt stor* till *större*, och bygger ut den i sin egen text. Användningen är ifrågasättande och utmanande; skribenten kommer med ett motargument direkt efter.

Omfattande *x*-fraser, ofta verbfraser och ibland hela satser, antyder att *vadå/burdå+x* i sådana fall ifrågasätter ett omdöme, snarare än (den situerade användningen av) en term eller ett begrepp. Det är då ett påstående eller ett argument, i många fall dess värderande sida, som man protesterar mot.

När *x* upprepas i *vadå+x* eller *burdå+x* är det oftast fråga om att källuttrycket, eller en del därav, återges i samma form. Men skifte från böjd till oböjd form (artikellöst substantiv, infinitiv), som i (22–23), förekommer¹⁸:

(22) Vad då droppe (VH1:vad då x4)

*Nu säger hon att det här var **droppen**. Vad då droppe??? Vi skämtade bara lite med henne.*

(23) Va då ge bort (VH1:va då+x5)

*A: Måste man sälja CD-skivor och finnas Åbléns för att få mytomanproducentens sign of approval?
Har sett flera exempel på detta i veckan som gått - Embassy till exempel sålde ju engångsvinyl på ebay...
Någon annan **gav bort** skivspelare till kunderna.
Det är väl bra med lite nya grepp?
B: hehe - **va då ge bort**, då tjänar man väl inga pengar - joda de ligger mycket välsignelse i att ge, då skall den som ger bli riktigt belönad av sina fans en dag*

Dessutom förekommer förstås vissa andra smärre formjusteringar, t.ex. *gasen* till *all gas* i (3).

8. Sekventiella aspekter

8.1 Yttrandesekvenser

Om man ser till hur *vadå+x* och *burdå+x* förekommer i interaktionella sekvenser med andra yttranden, så är det tydligt att de nästan alltid är annan-responsiva, och inte sällan förekommer utan en efterföljande kommentar eller förklaring av talaren, som i (3, 4). (Detta gäller förstås inte ”rubrikanvändningen”, som i (2) ovan och (27–28) nedan.) Dock kan konstruktionerna i undantagsfall vara självresponsiva:

(24) Vadå deklaration? (VH1:vadå_x3)

*Och antagligen kommer jag att hitta en massa annat spännande, papper jag glömt, tidningsurklipp, foton, och annat smått och gott. Sânt som jag tänkt läsa sen. Jag vet precis när detta sen blir, jo, när jag sitter där och letar efter deklaraionspapper. Då kommer jag att läsa och läsa allt det där som jag glömt att läsa, och lagt undan. Jag kommer att fastna i hundtidningar och matrecept, halvlösta sudoukon och bokrecensioner. Och **deklarationen**,*

¹⁸ Jfr även *deklaration* i stället för *deklarationen* i exempel (24).

*den kommer jag att ha... **Vadå deklARATION?** Var det nån som nämnde nåt om deklARATION? Aha, visst ja, var det därför jag satte mig här? Det var ju den jag letade efter.*

Vi har således hittat några få exempel med självresponsivt *vadå+x*. Det verkar vara fall då talar- eller skribenten kommer på en eftertanke och reviderar sitt eget tidigare yttrande. I (24) är *vadå+x* visserligen självresponsivt, men skribenten beskriver situationen som att någon annan, kanske en inre röst, ”nämmt något om deklARATION”. Ett liknande resonemang gällde för (8) ovan om att arbeta dagen före julafton. Dessutom finns förstås alla de talrika exemplen, där en enskild skribent citerar någon annan, vilket givetvis är tydligt dialogiskt och interaktivt.

8.2 Sekvenser av reaktiva konstruktioner

Om vi ser på sekvenser av olika reaktiva konstruktioner, så kan *vadå+x* samförekomma med fristående *x*:

(25) Vaddå fett (VH1:vaddå+x14)

Fett? vaddå fett?

Nu har jag precis käkat lunch, potatis, bönor, tomat och morot. Mycket gott =)

*Just nu läser jag om **fett**, måste börja äta mer av det nämligen. Har tappat väldigt mycket av min kosthållning senaste halvåret och det är dags att göra något åt det!*

Ska naturligtvis tala om för er vad jag kommit fram till när jag läst klart om det =)

Här förekommer båda konstruktionerna i rubriken. (Om rubrikanvändning av *vadå+x*, se nedan avsnitt 9.) Källan kommer längre ner i brödtexten. När både fristående *x* och *vadå+x* samförekommer, så uppträder de i denna ordning. Orsaken är förstås att ett fristående *x* är allmänt reaktivt (eller åtminstone responsivt), medan *vadå+x* är mer specifikt i sin semantisk-pragmatiska inriktning.¹⁹

Flera *vadå x* kan undantagsvis förekomma i följd; man protesterar mot flera inslag i ett tidigare påstående, alternativt förstår inget av flera:

(26) Vadå sur (Antecknat samtal ur en TV-pjäs: A och B har planerat att gifta sig dagen efter. B har föreslagit kyrkbröllop men tycks nu ha fått betänkligheter. A kommenterar):

01 A: du har **kokat ihop** hela den här jävla fräckmaskeraden,
02 å här ligger du bara å e **sur**
03 B: **vadå sur? vadå kokat ihop?**

9. *Vadå+x* i rubriker: Från explicit till implicerad reaktivitet

Som vi såg i (2), om spikmattor, kan *vadå+x* förekomma i rubriker utan att det finns någon föregående, lokalt uttryckt källa. I det exemplet förekommer inte heller någon källa i den föl-

¹⁹ Liknande relationer finns mellan fristående *x* och *x_{AUC}x_{AUC}* (Linell & Norén, 2009), och (enligt nedan) mellan *vadå* och IRC.

jande texten, utan den presupponerade källan finns i situationen och den lokala kulturens aktuella topiker. Denna typ av användning är inte okänd när det gäller boktitlar och liknande. En mycket uppmärksam handbok för veganer har titeln *Vadå vegan?* (Gålmark, 2007), vilket för oss gett upphov till tusentals träffar på webben.

I vårt eget webbmaterial är rubrikanvändningen av *vadå+x* ganska vanlig.²⁰ Källan till *x* brukar då göras explicit längre fram i brödtexten.

(27) Vaddå mediaskugga (VH1:vaddå+x9)

Vaddå mediaskugga? – *Fi syns i lokala medier!*

*Fi har hamnat i **mediaskugga**, skrev Dagens Nyheter i samband med en intervju med Fi:s talesperson Devrim Mavi fredagen den 1 september. Och jodå. Stockholmspressen håller sig fortfarande lite avaktande. Kanske skäms man fortfarande efter det exempellösa drev som gick på Fi-politiker och särskilt Tiina Rosenberg (beder åt henne) i våras. Men det börjar lätta nu. Nyfikenheten ökar två veckor före valet. Och i landsords- och småstadspress har Fi:s besök under valturnén hela tiden varit en nybet.*

(28) Vaddå frukost (VH1:vaddå+x6)

Vaddå frukost, är inte plättar frukost?

(...)

*Älsklingen hävdar bestämt att plättar är en huvudrätt, medan jag envisas med att det är en efterrätt. Sen serverar jag plättarna som huvudrätt ändå, eftersom de är så infernaliskt goda. Men diskussionen fortgår. För min del blev plättlunchen både **frukost** och lunch, men jag har ätit värre frunchar. Fast inte nyligen 😊*

Exempel (27) är av den ifrågasättande typen. Källan som skribenten reagerar mot är DN, som skrivit att det politiska partiet Fi hamnat i medieskugga. Redan rubrikens andra del, med sitt avslutande utropstecken, anger vad motargumentet handlar om. Förklaringen utvecklas sedan i texten. I exempel (28) för bloggaren ett fiktivt och oavslutat resonemang med sin partner om huruvida plättar är huvud- eller efterrätt. Därefter nämns det som opponeras mot i rubriken, nämligen att en oidentifierad part hävdar att plättar inte kan vara frukost. Bloggen är alltså utformad som en implicit interaktion och är också av den ifrågasättande typen.

Rubrikanvändningen av *vadå+x*, *hurå+x* och *hurså+x* är något som skiljer dessa konstruktioner från *x-och-x* och *x_{aux}x_{aux}*. Rubrikerna i fråga torde vara begränsade till skriftliga medier (inklusive de elektroniska). Fenomenet visar att konstruktionerna är så väletablerade att de kan förekomma utan sin föregående dialogiska kontext. Däremot kan man inte dra slutsatsen att de inte är interaktiva (eller dialogiska) själva. Att mottagarna klarar av att räkna ut en tänkt källa visar tvärtom att de är i dialog med sin samtida kontext och dess språkliga resurser. Dessutom uppträder källan som visats ofta explicit i den följande brödtexten. Svanlund (2009) använder begreppet katafor för att karaktärisera sådan ”rubrikanvändning” av uttryck som förklaras eller kommenteras i den följande texten.

²⁰ Dock favoriseras rubrikanvändning av vår metod; vi har (i VH1, VH2 och VH3) plockat våra exempel från dem som ordnas först av sökmotorn och som finns tillgängliga på hela webben. Denna letar sannolikt först upp, och presenterar först, exempel där det sökta uttrycket framhävs i rubriker och liknande. När vi i stället söker på enbart en viss tidrymds exempel, som det senaste dygnets, utgör rubrikexemplen ca en tjugondel.

10. Vadå x i jämförelse med andra reaktiva konstruktioner

10.1 Svenskans konstruktioner

Två andra reaktiva konstruktioner i svenskan, nämligen *x-och-x* och $x_{aux}x_{aux}$, har vi, som redan nämnts, utförligt behandlat tidigare (Lindström & Linell, 2007, Norén & Linell, 2007; Linell & Norén, 2009). För att kunna se vad som är gemensamt och skiljaktigt inom kategorin reaktiva konstruktioner är det därför intressant och viktigt att jämföra dessa med *vadå+x* och *hurda+x*. Låt oss först ge några exempel på de andra konstruktionerna. Vi kommer här att också ta med fristående *x* och IRC, men vi börjar med ett exempel på *x-och-x*:

(29) Bra å bra (Ur radioinringningsprogrammet Radiopsykologen: För sju år sedan fick inringaren Karin en panikattack under en flygning, och nu vill hon ha hjälp att hantera sin flygrädsla. Psykologen Malin ”svarar”. Episoden här inträffar ca 4 minuter in i samtalet, och K har beskrivit sin upplevelse)

- 01 M: °hu-° (.) de vill ja fråga om eh °också° hur de har sett
 02 ut innan den här händelsen,=va du flygrädd då?
 03 K: ja, ja har al- ja har inte gjort nåra längre
 04 flygningar men ja har ju klarat av åtminstone
 05 inrikesflygningar med-eh (.) viss oro men som
 06 ja har kunnat (.) behärska.
 07 M: m[m
 08 K: [de har inte vari (.) mer än att (.) att ja har
 09 tyckt att de vari obehaglit men .hh [men att de =>
 10 M: [mm
 11 K: har gått **brå**,
 12 M: mm,
 13 K: eller **bra å bra**, ja (.) ja har klarat de,
 14 M: mm
 15 K: eh s'att de här de kom som en total överraskning,
 16 de- ja kände inte igen mej själv överhuvudtaget
 ((M inleder ny subtopik; hur det varit efter incidenten
 för sju år sedan))

Karin använder här (på rad 13) *x-och-x* självresponsivt, d.v.s. hon reagerar mot sitt eget val av ordet *bra* på rad 11. *X-och-x* uppträder annars något oftare annan-responsivt, d.v.s. talaren reagerar mot en annan talares ordanvändning i en föregående tur.

När *x-och-x* används av en talare/skribent, avvisas emellertid inte ordvalet i den aktuella kontexten helt. Snarare antyder talaren att ordvalet är delvis adekvat men inte helt träffsäkert. I (24) modifierar hon utsagan att tidigare flygningar ”gått bra” till att hon ”klarat det”. Dessutom har hon ju redan tidigare uttalat sig i linje med detta (jämför ”varit obehagligt” på rad 9).

X i *x-och-x* kan vara i stort sett vilket uttryck som helst, medan *x* i en annan reaktiv konstruktion, $x_{aux}x_{aux}$, måste vara ett finit modalt hjälpverb (som *kan* i (30)), pseudo-hjälppverb (som *vågar* i (31)) eller ett annat lätt, hjälpverbsliknande verb (som *går* i *det går*). Här följer först ett samtalsexempel, där en Bliss-användare kommunicerar med sin talande assistent, här kallad B. Några personer har varit ute på landet och gjort en film. Den 13-åriga Bliss-användande Artur menar att filmarna måste gå till fots tillbaka till Uppsala, eftersom det inte går några tåg på kvällen, och B svarar då så här:

(30) Kan kan man ju (Assistenten B bemöter pojkens förslag att filmarna får gå till Uppsala; den föregående Bliss-kommunikationen utelämnas här; exemplet är tillhandahållet av Niklas Norén)

01 B: °aɜ° men de e långt man **kan** eh:: >elle< **k↑an kan** man
 02 ju men: de går ju:- de tar hur lång tid som helst å
 03 gå ti Uppsala de gör man inte i en handvänding liksom
 04 .hh de e typ elva [m↑il de Artur
 05 [(Artur skrattar)

$X_{aux}X_{aux}$ används när en talare medger att det någon annan (eller talaren själv) just sagt är möjligt eller riktigt, men att detta är irrelevant eftersom andra omständigheter är avgörande (Linell & Norén, 2009). I (30) används konstruktionen självresponsivt. B är uppenbarligen på väg att säga att man *kan* gå till Uppsala, d.v.s. det är fysiskt möjligt, men avbryter sig och preciserar, efter ett självreparerande *elle(r)*, med hjälp av $X_{aux}X_{aux}$ att det viktiga är att det tar för lång tid och därför inte är praktiskt genomförbart.

I (31) ger vi ett annan-responsivt exempel på $X_{aux}X_{aux}$ med pseudo-hjälperbet *våga*:

(31) Vågar vågar ni väl (Antecknat samtalsexempel; november 2006) A och B har haft översvämning i sin tillfälligt hyrda lägenhet och har satt in värmefläkter (”element”) för att torka ut fukten. Nu ska de åka på dagsutflykt med C, som är dotter till hyresvärderna och känner till förhållandena:

01 A: **vågar** vi lämna elementen på när vi åker bort?
 02 C: **vå↑gar vågar** ni väl men de behövs inte

I (31) antar A att det är viktigt i den aktuella situationen att ta reda på om man vågar lämna fläktarna påslagna under dagen. I sin respons på detta använder C konstruktionen $X_{aux}X_{aux}$ för att hävda att detta problem är mindre relevant eftersom man inte *behöver* ha fläktarna på. Liksom i *x-och-x* avfärdas inte det valda uttrycket (här: verbet *vågar*) direkt, men behandlas som mindre relevant för den aktuella situationen. Det rör sig dock inte om en semantisk analys, som ofta är fallet vid *x-och-x*.

Vad gäller fristående *x* ska vi nöja oss med ett enda exempel:

(32) Lönnligen (Från samma radioprogram som (20). I(ntervjuaren) föreslår att man ska tala om B(irgitta)s kärlekar. B berättar då om hur hon vid en tidpunkt i livet inledde en förbindelse med en ny man:)

01 B: och vi umgicks **lönnligen** (.) en en tid så där. (0.4)
 02 han va som sagt en stor [fö-
 03 I: [lönnligen?
 04 B: ja: **lönnligen**, inte så vidare **lönnligen** men i alla
 05 fall inte officiellt. (0.5) och (.) så småningom (.)
 06 så slutade de me att han skilde sej å gifte sej me
 07 mej. (...)

Här reagerar intervjuaren (rad 3) på Birgittas karaktäristik *lönnligen* (rad 1). Huruvida detta handlar om att uttrycket känns språkligt ovant eller att dess innebörd förtjänar att utvecklas i det aktuella sammanhanget framgår inte. Men både hon och Birgitta, i inledningen av den senares respons på rad 4, använder uttrycket fristående, utan syntaktisk kontext, som inledning till en förklaring. I Birgittas fortsatta replik klagörs att hennes förbindelse med den aktuelle man-

nen inte skedde helt i det fördolda, men att den inte var allmänt annonserad ("officiellt"). Bortsett från att intervjuaren genom sitt bidrag varit med om att samkonstruera reaktionen, är det B:s tur på raderna 4–7 som intresserar oss. Där placerar talaren x (*lönnligen*) "naket" eller fristående i turkonstruktionsenhetens förfält, det som i SAG:s terminologi grammatiskt är dess framförställda "annex". Därefter kommenteras den situationella innebörden i den följande satsen, som här kan sägas vara "elliptisk" till sin form, på ett sätt som starkt påminner om andra reaktiva konstruktioner. Att döma av våra exempel på x -och- x skulle den konstruktionen mycket väl ha kunnat vara Birgittas respons i detta fall (*lönnligen å lönnligen*). Reaktiva konstruktioner har ofta inbördes överlappande meningspotentialer.

I motsats till x -och- x , $x_{aux}x_{aux}$ och fristående x så innehåller både *vadå+x* och *hurå+x* ett inledande frågeord. Det är därför inte underligt att denna konstruktion används för att befråga något, d.v.s. söka (ytterligare) information. Särskilt vid *vadå+x* protesterar emellertid talaren ofta mot vad någon annan sagt eller låtit förstå. Det är starkt annan-responsivt, i motsats till x -och- x och $x_{aux}x_{aux}$ som också kan vara självresponsiva. Vid dessa senare reaktiva konstruktioner är avvisandet inte en så starkt framträdande komponent i meningspotentialen; de kan knappast vara förebrående. Som framgår av exempelvis (7) betyder inte den starkt interaktiva karaktären hos *vadå+x* att texten inte kan vara författad av en enskild skribent. Men denne refererar oftast då till vad någon annan sagt eller gjort och argumenterar mot det.

I jämförelse med x -och- x och $x_{aux}x_{aux}$ (och även fristående x) är *vadå+x* alltså mer konfrontativt, i varje fall om man inte bara efterfrågar tydligare information. Flera omständigheter är uttryck för detta. I källan *påstås* något av A, den förste talaren, alltså inte som vid x -och- x och $x_{aux}x_{aux}$, då det inte sällan är så att det i stället är A som (i källan) har ställt en fråga, ifrågasatt eller problematiserat något. Vid användning av konstruktionerna *vadå+x* och *hurå+x* är det däremot själva det *repeterade* x -segmentet som ingår i en fråga, ett ifrågasättande eller en protest (förebråelse), eller uttrycker att man inte alls förstår (ytterligare information efterfrågas). På formsidan kan vi notera att segmentet innehåller frågeord (*va(d)*, *hur*), ifrågasättande prosodi och på webben ofta grafiskt markerat med frågetecknen. Den person som reagerar med x -konstruktionen kommer ofta själv med ett utförligt motargument, när yttrandet blir till en utmaning eller förebråelse.

Ett annat tecken på att *vadå+x* (och *hurå+x*) fungerar konfrontativt (ifrågasättande, invändande, protesterande) är att segmentet kan föregås av *nej*. Här några exempel från webben på *nej*-inledda *vadå+x*:

(32) *Nej vadå remake* (VH2:nej vadå+ x4)

*A: framförallt är musiken i bröderna lejonhjärta grym.
behåll musiken om de ska göras en re-make. vore fint ändå, att se en version då katla INTE ser ut som lillstrumpa & syster-yster liksom...*

*B: En remake skulle förstöra allt. Ronja är Ronja, ingen annan kan vara hon!
Skulle bara kännas fel om någon annan spelade t.ex. Pippi..*

C: nej vadå remake vafan då för? Det finns redan en ronja, och det är hon som är ronja ingen annan. Älskar den filmen, den och peter och petra. Jag vill vara ronja.

Här är C:s *nej*-inledda *vadå+x* troligen en respons på A:s replik. C protesterar livfullt mot idén om en remake, men instämmer snarast med B (vars inlägg C eventuellt inte sett). *Nej*-inledda

vadå+*x* har en mycket stark tendens att vara utmanande eller förebrående. Endast 2 av totalt 38 nej-inledda belägg har vi klassificerat som entydigt informationssökande. Ett av dem är (33):

(33) Nä vaddå! Internetkanalen? (VH2:nä_vaddå_x6)

A: Tabblåagd på **internetkanalen**? 😏

B: **Nä vaddå! Internetkanalen?** vad är det? 😏

Nej-prefigering skiljer *vadå*+*x* och *hurå*+*x* från flera andra reaktiva konstruktioner. *X-och-x* föregås nämligen inte av *nej* men däremot ofta av *ja* (som kan ha flera andra funktioner än instämmande), *nja* eller finlandssvenska *nå*, vilka uttrycker ambivalens. $X_{aux}x_{aux}$ kan föregås av *nej* eller *ja*, beroende om den första satsen som innehåller det spetsställda $x_{aux}x_{aux}$ är negerad eller inte.

Slutligen ska vi kort beröra ytterligare en reaktiv konstruktion som tycks vara besläktad med *vadå*+*x*, nämligen den som ibland kallas ”incredulity response construction” (IRC: Fillmore m.fl., 1988; Lambrecht, 1990; Linell, 2003; Bücker, 2008)²¹. SAG (IV: 828) ger ett tiotal exempel, varav ett är (34):

(34) (Fiktivt exempel från SAG)

A: Skulle **du** vilja **sjunga** på mitt bröllop?

B: **Jag sjunga!** Aldrig i livet.

Ett autentiskt exempel ur vår korpus från webben är (35):

(35) Vadå jag arg (VH4: IRC4; novell; Expressen: blogg)

A: **Varför är du så arg?** Du är t.o.m. argare än vad jag brukar vara. Har du eller någon i din närhet blivit lurad av något medium eller liknande? I så fall förstår jag din ilska.

B: **Vadå jag arg?**...Har du läst mina inlägg innan?...klart jag blir irriterad till slut...man måste ju städa upp lite bland all FÖRVIRRING eftersom tråden ändå har som överskrift:”Det här med forskning”....

IRC är starkt annan-responsivt och konfrontativt; konstruktionen uttrycker starkt avståndstagande från ett förslag eller påstående, eller åtminstone (stark) skepsis eller förvåning. Talaren avvisar förslaget, och uttrycker därvid ibland en viss nedvärdering. Jespersen (1924: 129f) kallar den ”nexus of deprecation”. Lambrecht (1990) och andra har speciellt associerat IRC med den amerikanska skämttidningen *Mad*, vars Alfred E. Neuman ofta använder det engelska IRC-uttrycket *What, me worry?*, på svenska vanligen återgett med *Vadå, jag dyster?*, en fras som gett oss många träffar på webben.

Formellt består IRC normalt av ett nominal eller ett pronomen, oftast *jag*, och en infinitiv predikatsfras, i allmänhet en infinitiv eller ett predikativ (utan kopula). Det speciella med IRC är att den upprepar förbindelsen mellan ett subjekt (tema) och ett predikat (rema). Det är kom-

²¹ Bücker (2008) har gjort den absolut mångsidigaste utredningen av IRC i olika språk, dock med tyngdpunkt på tyskan. Han visar att konstruktionen har en lång historia i litterär dramadialog.

binationen av de företeelser som dessa står för (en proposition) som talaren reagerar mot som otänkbar eller rentav absurd.

Mad-exemplet ovan visar på att IRC ofta föregås av *vadå* (utan *x*), på engelska *what?*. Vi såg detta också i (35). Ytterligare ett exempel är (36):

(36) Vadå, jag avgå? (VH4: IRC6: från SR:s hemsida P3 Nyheter)

Lundby-Wedin avgår inte (rubrik)

Vadå, jag avgå? LO vill istället att AMF Pensions förre vd ger tillbaka 20 miljoner kronor, sa LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin på en presskonferens i går.

Att *vadå* och IRC inte sällan samförekommer visar att de har besläktade funktioner. De är båda starkt konfrontativa. När de förekommer i sekvens, kommer det allmänt protesterande *vadå* först, och IRC-nexusen specificerar protestens fokus. I (36) finns inte källan med, men vi kan tänka oss att LO:s ordförande konfronterats med frågan ”Ska du avgå nu?”. Det förekommer nog ganska ofta att IRC används utan citerad källa, och då ibland i rubriker. Rubrik-användningen är i så fall också en likhet med *vadå+x*.

Konfrontationen mellan tema och rema i IRC kan förtydligas med ett antitetiskt *och* (som i uttrycket *vara upp och ner*), d.v.s. ett *och* som ställer samman två motsatsord. I Norén & Linell (2007: 395) har vi tentativt föreslagit samma förklaring av *och* i *x-och-x*, som i så fall skulle vara en antitetisk sammanställning av två variantbetydelser hos *x*. I så fall har vi en likhet mellan *x-och-x* och somliga instanser av IRC.

Användning av *och* i IRC är dock ovanlig i svenska, men i gengäld vanlig i tyska, t.ex. *Ich und tanzen* (Bücker 2008). Ett enstaka svenskt exempel har vi funnit på webben. I (37) visar talaren hur otroligt olämpligt det känns för henne att springa genom att beskriva vilken träningsvärk springandet orsakat:

(37) Jag och springa (VH4)

*Idag har jag haft en sjuuuk träningsvärk. Katarina tyckte att det var en bra idé att börja **springa**, så de började vi med igår.*

Jag och springa? Nått som känns gal1 känner jag.

Jobbigaste jag har vare med om tror jag, trodde jag skulle dö.

Nexus-förbindelsen skiljer IRC från de övriga reaktiva konstruktionerna, som ju ifrågasätter ett enstaka uttrycks användning eller ett (ibland sammansatt) begrepps tillämplighet. IRC kan ibland utvidgas till att inkludera ett omfattande komplement (i (38): objektssats):

(38) (VH4: IRC8; ur blogg från World of Warcraft)

A: Jag hoppas att du kommer meddela till Blizzard om detta. Jag vill inte ha en sämre Warrior

B: vadå jag hoppas du kommer meddela till blizzard? Det e ju blizzard som har meddelat detta....

Här upprepar B hela A:s komplexa mening med inbäddad *att*-sats (med undantag för några detaljer). Samtidigt är (38) inte en typisk IRC, eftersom det inte förekommer något pronomen-byte från *jag* till *du*, och vice versa. Snarare liknar (38) en reaktiv konstruktion, nämligen

vadå+*x*, i vilken någon annans uttryck citeras (och blir föremål för reaktion och protest). Vi har för övrigt tidigare sett att *vadå*+*x* och *hurda*+*x* kan ha en komplex verbalfras som *x*, och i (21) var *x* faktiskt en hel sats (om än med ett expletivt subjekt). Funktionen hos vissa andra *vadå*+*x*-exempel ligger rätt nära ifrågasättandet av en hel proposition (jfr *kastar bort (mitt liv)* om *jag* i (1), *spikmatta* som *årets julklapp* i (2)). Alltså ser vi här ytterligare ett släktskapsdrag mellan *vadå*+*x* och IRC.

10.2 Reaktiva konstruktioner i tyskan

Det vore av betydande intresse att utforska reaktiva konstruktioner i andra språk. Inte minst gäller detta tyskan, ett språk som uppvisar både slående likheter och skillnader gentemot svenskan. Några undersökningar av reaktiva konstruktioner (eller ”Relativieringskonstruktionen” som Hrnca (2010) term lyder) har publicerats de senaste åren.²² Egbert & Vöge (2008) undersökte *wieso*(+*x*) och *warum*(+*x*) och fann att dessa snarast motsvarar vad vi här urskilt som informationssökande respektive ifrågasättande funktion hos *vadå*+*x*, *hurda*+*x* och *hurså*(+*x*). I kontrast mot tyskan menar Egbert & Vöge att engelskans *why*(+*x*) är tvetydigt, och tolkningen avgörs där helt av det kontextuella sammanhanget.

Hrnca (2010) diskuterar *was heisst x* (i samtalsspråk) och *was heisst schon x* (på webbspråk). Indirekt jämför hon dem med vad vi kommit fram till beträffande svenskans *x-och-x*, en konstruktion som tycks sakna en direkt motsvarighet i talad tyska.²³ I vissa av Hrnca's exempel liknar *was heisst x* till sin interaktiva funktion svenskans *x-och-x*, men generellt påminner konstruktionen mer om *vadå*+*x*. Detta är föga förvånande, givet vad vi ovan påpekat om skillnaderna mellan *x-och-x* och *vadå*+*x*. Frågeorden *vad* eller *was* tycks göra *vadå*+*x* och *was heisst x* informationssökande eller ifrågasättande (eller rentav förebrående). Vi återkommer till detta i diskussionen nedan.

11. Diskussion

I denna artikel har vi naturligtvis inte kunnat ge en fullständig beskrivning av *vadå*+*x* och *hurda*+*x*. Exempelvis har vi inte haft möjlighet att utreda konstruktionernas språkhistoriska bakgrund. På några punkter har vi ändå vågat formulera några hypoteser om konstruktionernas proveniens, fragment som kunde belysa deras lexikaliserings- och grammatikaliseringshistoria. Vi har pekat på konstruktionernas konfrontativa karaktär. Även när de ger uttryck för en talares eller skribents bristande förståelse och begär en förklaring har de ofta en ifrågasättande nyans, något som frågande lätt får. I andra fall uttrycker de en tydlig protest mot något tidigare sagt, eller rentav en förebråelse riktad mot den föregående talaren. Två inslag kan relateras till detta. Dels innehåller konstruktionerna frågeord (*vad*, *hur*), dels ingår ett betonat *då*. Det betonade *då* är responsivt till sin karaktär, och har en semantisk kärnaspekt av typen ‘under

²² Jämför också Bückler (2008), om IRC i tyska, enligt föregående avsnitt.

²³ Finkbeiner (2011) har många belägg på *x-und-x* (eller liknande konstruktioner) på tyska, men alla är hämtade från Internet. Det förefaller dock sannolikt att konstruktionen också förekommer sporadiskt i talad tyska.

dessa omständigheter (som just nämnts)'. Detta *då* förekommer också oberoende av de aktuella fasta konstruktionerna (*Hur menar du då? Vad ska han göra då?*). *Vadå* och *burdå* förekommer också fristående, och är förstås alltid responsiva. Åtminstone *vadå* tenderar då att vara ganska konfrontativt och ibland metakommunikativt, inte minst när det kombineras med ytterligare ett *då/rå* (*vadå rå?*). Till detta kommer så att *vadå/burdå*+*x* innehåller upprepningen av ett tidigare uttryck *x*, vilket definitionsmässigt är ett responsivt eller, mer specifikt, reaktivt drag, som ofta kombineras med ett emotionellt engagemang (Goodwin, 1990). Flera samförekommande uttrycksresurser bidrar således till konstruktionernas reaktiva och konfrontativa karaktär.

I reaktiva konstruktioner återanvänder talaren eller skribenten *x*, som i annan-responsiva användningar just uttalats av en annan person. Att på detta sätt återanvända den andres ord har av Goodwin (1990) kallats "format tying". Det tycks vara ett fenomen som särskilt förekommer när talaren blir engagerad, framför allt om han eller hon är oenig med den andre. I *vadå*+*x* och *burdå*+*x* av den utmanande eller förebrående typen är *x* ofta ett värdeladdat ord eller en hel (verb)fras. Ibland innehåller dessa protester förstärkande svordomar (t.ex. i (33)). Det avspeglar att dessa konstruktioner är metoder att ifrågasätta andras utsagor och omdömen. Detta gäller i viss mån även $x_{aux}x_{aux}$, fastän denna konstruktion har en mycket mer begränsad användning, då den i princip bara kan tillämpas på hjälpverb. Den är också mycket mildare i sin användning än *vadå*+*x* och *burdå*+*x*. *X-och-x* däremot skiljer ut sig, eftersom det här ofta rör sig om problematisering av (den situerade användningen av) en enskild term eller ett enstaka begrepp. *X-och-x* används också mer självresponsivt, framför allt när man söker efter ord som bättre passar den aktuella situationen.

Vi har i föregående avsnitt sett att de olika reaktiva konstruktionerna i svenskan har delvis olika funktioner. De har olika, eller bara delvis överlappande, meningspotentialer (Norén & Linell, 2007). De skiljer sig exempelvis i användbarhet; *vadå*+*x* och *x-och-x* kan tillämpas på snart sagt vilket uttryck *x* som helst och kan därför ifrågasätta många olika begrepps-användningar och utsagor, medan $x_{aux}x_{aux}$ endast förekommer med hjälpverbsliknande verb och bara bakgrundar en viss modalitet. Alla utom IRC och i viss mån *vadå/burdå*+*x* ifrågasätter ett enstaka uttrycks eller begrepps situationella användning. IRC och *vadå*+*x* är betydligt mer konfrontativa till sin karaktär än de övriga.

Men det finns också likheter mellan de skilda reaktiva konstruktionerna, som gör att det är rimligt att sammanföra dem i en överordnad kategori. De reagerar mot något som tidigare blivit sagt, och de gör detta genom att upprepa det kontroversiella uttrycket i början av ett nytt yttrande eller en ny replik.

Analysen av de reaktiva konstruktionerna blir till ett starkt argument för en interaktionell språkbeskrivning. Inom ramen för en dialogisk teori visar sig dessa konstruktioner bara vara ett specialfall av något mycket mer grundläggande och allmänt, nämligen att de flesta språkliga konstruktioner är responsiva, d.v.s. de är gjorda för att kunna respondera på något tidigare sagt, särskilt vad *den andre* sagt. Konstruktionsgrammatiken behöver därför en tydligt interaktionell dimension.²⁴

²⁴ Se t.ex. Linell (2005b, 2009b, 2011).

Referenser

- Anward, Jan & Nordberg, Bengt. 2005. (utg.) *Samtal och grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Auer, Peter. 2005. Projection in interaction and projection in grammar. *Text*, 25, 7–36.
- Button, Graham & Casey, Neil. 1984. Generating topic: the use of topic initial elicitors. I: Atkinson, J.M. & Heritage, J. (red.), *Structures of Social Action*. Cambridge: Cambridge University Press. 167–190.
- Bücker, Jörg. 2008. Polythetic classes and ”constructional chains”: Incredulity Response Constructions (IRCs) and related constructions from a cross-linguistic and diachronic point of view. *gidi Arbeitspapperreihe*, 13 (01/2008). Universität Münster.
- Croft, William & Cruse, Alan. 2004. *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Egbert, Maria & Vöge, Monika. 2008. *Wh*-interrogative formats used for questioning and beyond: German *warum* (why) and *wieso* (why) and English *why*. *Discourse Studies*, 10: 17–36.
- Fillmore, Charles, Kay, Paul & O’Connor, Mary Catherine. 1988. Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: The case of *let alone*. *Language*, 64: 501-538.
- Finkbeiner, Rita. 2011. *Naja, normal und normal*. Zur Syntax, Semantik und Pragmatik der *x-und-x*-Konstruktion im Deutschen. Ms. Universität Mainz.
- Fried, Mirjam & Östman, Jan-Ola. 2005. Construction Grammar: A thumbnail sketch. I: Fried, M. & Östman, J.-O. (red.), *Construction Grammar in a Cross-Language Perspective*. Amsterdam: John Benjamins. 11–86.
- Goldberg, Adele. 1995. *Constructions: A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Goodwin, Marjorie H. 1990. *He-Said-She-Said: Talk as Social Organization among Black Children*. Bloomington: Indiana University Press.
- Günthner, Susanne. 2000. *Vorwurfsaktivitäten in der Alltagsinteraktion. Grammatische, prosodische, rhetorisch-stilistische und interaktive Verfahren bei der Konstitution kommunikative Muster und Gattungen*. Tübingen: Niemeyer.
- Gålmark, Lisa. 2007. *Vadå vegan – handbok för veganer, vegetarianer och andra nyfikna*. (e-bok) Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Hrncal, Christine. 2010. ”Was heisst schon x?”: Relativierungsverfahren im Sprachgebrauch des Deutschen. Masterarbeit. Westfälische Wilhelms-Universität Münster: Germanistisches Institut.
- Jakobsson Öhrn, Harriet. 2005. *Berätta din sanning: en förbörsladares projekt i förhör med misstänkt person*. Avh. Stockholms universitet: Pedagogiska institutionen.
- Jespersen, Otto. 1924. *The Philosophy of Grammar*. London: Allen & Unwin.
- Koshik, Irene. 2003. *Wh*-questions used as challenges. *Discourse Studies*, 5: 51–77.
- Lambrech, Knud. 1990. ”What, me worry?” – ‘Mad Magazine Sentences’ revisited. *Proceedings of the 16th Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 215–228.
- Landqvist, Håkan. 2003. Om partikeln *då* i kontrollfrågor. I: Nordberg, B., Keevallik Eriksson, L., Thelander, K. & Thelander, M. (red.), *Grammatik och samtal: Studier till minne av Mats Eriksson*. (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet, 63). Uppsala- 219–229.
- Levinson, Stephen. 1983. *Pragmatics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindström, Jan. 2008. *Tur och ordning: Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Lindström, Jan & Linell, Per. 2007. ”Roli å roli”: *X-och-x* som samtalspraktik och grammatisk konstruktion. I: Engdahl, E. & Londen, A.-M. (utg.), *Interaktion och kontext*. Lund: Studentlitteratur. 19–89.
- Linell, Per. 2003. Responsiva konstruktioner i samtalspråkets grammatik. *Folkmålsstudier*, 42: 11–39.
- Linell, Per. 2005a. *The Written Language Bias in Linguistics: Its nature, origins and transformations*. London: Routledge.

- Linell, Per. 2005b. En dialogisk grammatik? I: Anward & Nordberg (2005): 231–328.
- Linell, Per. 2009a. *Rethinking Language, Mind and World Dialogically: Interactional and contextual theories of human sense-making*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Linell, Per. 2009b. Grammatical constructions in interaction. I: Bergs, A. & Diewald, G. (utg.), *Constructions and Contexts*. Amsterdam: John Benjamins. 97–110.
- Linell, Per. 2011. *Språkande: språk, grammatik och samtal*. (Studies in Language and Culture, 17). Linköping: Institutionen för kultur och kommunikation.
- Linell, Per & Norén, Kerstin. 2009. "Vågar vågar ni väl men..." – en reaktiv konstruktion i svenskan. *Språk & Stil* NF, 19: 72–104.
- Melander, Helen. 2008. *Trajectories of Learning: Embodied Interaction in Change*. Uppsala: Uppsala Studies in Education, No. 124.
- Norén, Kerstin. 2010. Råkade "råkade" slinta. En reaktiv konstruktion, x "x", i elektroniskt språk. I: Byrman, G. m.fl. (utg.), *Svensson och svenskan. Festskrift till Jan Svensson den 24 januari 2010*. Lund. 228–242.
- Norén, Kerstin & Linell, Per. 2007. Meaning potentials and the interaction between lexis and grammar. *Pragmatics*, 17: 387–416.
- Nyroos, Lina. 2008. *Vadå vi? Tala för dig själv!* Om oenighet och identitet vid seminarier. *Språk och Stil* NF 18: 93–111.
- SAG = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik. 1999. (utg.), *Svenska Akademiens Grammatik, Vol. I-IV*. Stockholm: Norstedts.
- Svanlund, Jan. 2009. *Lexikal etablering: En korpusundersökning av hur nya sammansättningar konventionaliseras och får sin betydelse*. (Stockholm Studies in Scandinavian Philology, New Series 52). Stockholms universitet: institutionen för nordiska språk.
- Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. 2009. Stockholm: Norstedts.